

Boda József

Bevezetés helyett: A rendszerváltoztatás a Belügyminisztériumban és a rendvédelmi szerveknél

Absztrakt – A rövid tanulmány vázlatosan bemutatja a Belügyminisztériumban és a rendvédelmi szerveknél, valamint a rendészeti felsőoktatásban a rendszerváltoztatás időszakában és az eltelt harminc év során bekövetkezett változásokat.

Bevezetés

A nyolcvanas évek közepére a rendszerváltoztatás szükségességét nemcsak a politikusok, de a belügyi szakmai szervezetek vezetői is felismerték.

Horváth István második belügyminiszteri ciklusa (1987. december 16. – 1990. január 13.) idején a BM Tudományos Tanács szervezésében már sor került egy tudományos ülésre (1989. március 1.) *Gondolatok a Belügyminisztérium helyéről, szerepéről a politikai intézményrendszer korszerűsítésének tükrében* címmel. A miniszter beszédében felvázolta a BM és a rendvédelmi szervek jövőjével kapcsolatos elképzeléseket „Már a nyolcvanas évek elejétől világos volt a belügyi vezetés számára, hogy nem elégségesek a belügyi munka részterületeit érintő javítgatások, hanem a rendőri munka egészét – a közbiztonságot, az állambiztonságot, a határőrizetet és a tűzrendészetet – is átfogó reformra van szükség.”¹

Ugyanezen a tudományos rendezvényen Verebélyi Imre, a tárca miniszterhelyettese a belügyi igazgatás reformját így értékelte: „A magyar Belügyminisztérium az elmúlt évben – lassan és vontatottan – elindult azon a fejlődési úton, amely egy szűk profilú rendőrminisztériumtól a valódi értelemben vett belügyminisztériummá való átalakítás irányába mutat.” Hozzászólásában kitért a rendvédelmi szervek igazgatásának átalakítására is:

„Ami a rendvédelmi szolgálatok igazgatási szervezetét illeti, véleményem szerint megfontolandó, hogy a szolgálat legfelső parancsnoki szintjét elválasszák a minisztériumi vezetés szintjeitől (a miniszterhelyettesi beosztástól, a minisztérium főosztályi szervezetétől). Így a szolgálatok (rendőrség, állambiztonsági szolgálat, tűzoltóság, kormányőrség, készenléti rendőrezred), egységesen a minisztériumon kívüli, önálló és felelős főparancsnokkal rendelkező fegyveres, vagy szolgálati állományú szervezetekké válhatnak.”²

¹ Horváth István: A Belügyminisztérium helyéről, szerepéről. *Belügyi Szemle*, 27. (1989), 4. 4.

² Verebélyi Imre: A belügyi igazgatás reformja. *Belügyi Szemle*, 27. (1989), 5. 6.

A Belügyminisztérium szerepe a rendszerváltás előkészítésében

Jól látható tehát, hogy a BM-ben és a rendőrségnél már 1989-ben megkezdődtek a változások, a pártkáderek lecserélése fiatalabb, szakmai tapasztalattal rendelkező vezetőkre. Jó példa Túrós András rendőr vezérőrnagy 1989. májusi 1-jei kinevezése miniszterhelyettség, országos rendőrfőkapitánnyá. A rendszerváltással kapcsolatos személyes beszámolója megtalálható a kiadvány lapjain.

A változások jeleként értékelhető az is, hogy első alkalommal a BM történetében, magyar rendőrök is részt vettek az ENSZ namíbiai békefenntartó missziójában 1989 áprilisa és 1990 márciusa között.³ A demokratikus átalakulás részeként 1989. július 5-én megalakult a Független Rendőrszakszervezet, a rendőrök jogainak és érdekeinek védelmében.⁴

A BM-ben az 1989. november 7-i parancsnoki értekezlet első napirendje tárgyalta a *Javaslat az állam- és közbiztonságról szóló törvényi szabályozási elveire, Javaslat a nemzet biztonságának védelmére és a belső biztonsági szolgálat szervezetére, Javaslat a Magyar Államrendőrségről szóló törvény szabályozási elveire* című javaslatokat. A kormány 1989. december közepén határozatban szabta meg a szervezeti reform lépéseit, és 1990. február végére tervezte az állambiztonsági rendszer átalakítását.

Az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség azonban még a régi módszerekkel és beidegződésekkel működött, és folytatta a titkosszolgálati módszerek törvényellenes alkalmazását. Ezt jól bizonyítja az 1990. január 5-én kipattant úgynevezett „Duna-gate” ügy, amelyről részletesen szó lesz a nemzetbiztonsági szolgálatok átalakítását bemutató fejezetben.⁵

Ahogy Boross Pétertől (1928–) tudjuk:

„Ne feledjük, mi nem forradalommal, hanem az előző rendszer által szervezett és lebonyolított választások következtében jutottunk hatalomra. A rendszerváltás elsősorban a nemzetközi erőviszonyokban bekövetkezett változások eredménye volt, melyeknek együttes hatására a kommunista állampárt arra kényszerült, hogy lebontsa saját rendszerét és átadja a hatalmat. Kétségtelenül nem korábbi párttitkárokra építettünk, de a közigazgatás vezetői miért ne dolgozhattak volna tovább nekünk.”⁶

Az Antall József vezette kormány (1990–1993) első belügyminisztere Horváth Balázs volt, aki 1990. május 23. és december 21. között töltötte be ezt a posztot. Az ő minisztersége alatt alakult át a szervezet rendőrmisztériumból az egész magyar közigazgatást koordináló minisztériummá. Ekkor kezdődött meg a rendőrség demilitarizálása, az Országos Rendőr-főkapitányság függetlenítése, és az, hogy a megyei rendőrfőkapitányi beosztásokra pályázatokat írtak ki. Szintén ekkorra tehető a Bűnügyi Technikai

³ Szabó Miklós (szerk.): *A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében*. Budapest, IRM NOPVK, 2000. 44–46.

⁴ FRSZ Bemutakozás.

⁵ Révész Béla: A politikai átalakulás és a titkosszolgálatok változásainak kapcsolatai az újabb források tükrében. *De iurisprudencia et iure publico*, 5. (2011), 4. 52–139.

⁶ Sereg András: *Boross 90. „Sorsomat gubancos fonállal szőtték”*. Budapest, Veritas Történetkutató Intézet, 2018. 105.

Intézet függetlenné válása, és elkezdődött a rendőrtisztképzés átalakítása.⁷ A miniszter felmentésére a „taxisblokádnak”⁸ után került sor.

Boross Péter először titkosszolgálatokat felügyelő politikai államtitkár (1990. május–július), tárca nélküli miniszter (1990. július–december, majd belügyminiszter (1990. december 21. – 1993. december 12.) volt. Antall József halála után pedig miniszterelnökként (1993. december 12. – 1994. július 15.), a rendszerváltoztatás tevékeny szereplőjeként, irányítójaként mint hiteles tanú idézi fel a történeteket az említett műben.

A rendszerváltoztatás hatása a rendvédelmi szervekre

Mivel a rendszerváltoztatást végrehajtó Antall-kormány nem rendőrt, hanem civilt kívánt országos rendőrfőkapitánynak kinevezni, Horváth Balázs belügyminiszter Szabó Győzöt, a Vas Megyei Bíróság elnökét kérte fel a beosztás betöltésére (1990. június 15 – 1991. szeptember 15.).⁹ Elképzeléseiről, céljairól három hónap után a civil főkapitány 1990 októberében, egy interjú keretében adott számot.¹⁰

Őt Boross Péter belügyminiszter javaslatára ismét egy rendőri szakember, Pintér Sándor követte (1991. szeptember 15. – 1996. november 30.). Döntését a miniszter egy interjú során a következőkkel indokolta:

„Számomra világos volt, hogy egy hierarchikus rendszert csak az tud vezetni, aki maga ezt a hierarchiát elsajátította, megértette és munkatapasztalatai által azt szakmai követelménynek fogadta el. Azt a gondolatot, amely szerint a rendőrség civil kontrollja laikusok irányító posztokon történő alkalmazását jelenti, kezdettől elvettem. Ennek végletes túlhajtása volt, hogy még a megyei főkapitányi posztra is lehetett kívülről pályázni. Ezzel szemben a vezető posztokra történő kiválasztásnál nem győztem hangsúlyozni a szakmai követelmények fontosságát.”¹¹

A rendőrség demokratikus átalakításáról,¹² az Országos Rendőr-főkapitányság megalakításáról és működéséről több tanulmány, interjú született, elsősorban a *Belügyi Szemle* jóvoltából,¹³ és néhány könyv¹⁴ is megjelent a témában. Megkezdődött a nemzetközi tapasztalatok tanulmányozása, átvétele és a hazai viszonyok közötti alkalmazása. Ebben

⁷ Horváth Balázs: A civil Belügyminisztérium a jövő rendőrségéért. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 10. 3–9.

⁸ 1990. október 25–28. között taxisblokádnak blokkolta az ország közlekedését. A váratlanul bejelentett, október 26-án életbe lépő 65%-os benzináremelés ellen tiltakozva a taxisok és magánfuvarozók megbénították előbb Budapest forgalmát, majd a közúti közlekedést szinte az ország egész területén.

⁹ Tátrai Miklós: *Szent György védelmében. Interjúk az országos rendőrfőkapitányokkal*. Budapest, Duna Palota Kulturális Kht., 2007. 55.

¹⁰ Szabó Győző: Interjú a rendőrségről. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 10. 37–40.

¹¹ Finszter Géza interjúja Boross Péterrel: A vezető személyiség felelős magatartása mintát ad. *Belügyi Szemle*, 54. (2006), 4. 36.

¹² Kertész Imre: Rendőrség, rendőrállam, jogállam. 3. rész. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 3. 3–8.; Finszter Géza: A magyar rendőrség válsága. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 6. 3–13. és Felkai László: Az önkormányzatok és a rendőrség hazai kapcsolatáról. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 5. 18–22.

¹³ Sas Ferenc: Az ORFK megalakulása és szervezetének története. *Belügyi Szemle*, 54. (2006), 4. 61–79.

¹⁴ Tátrai (2007) i. m. és Tátrai Miklós: *A rendszerváltás főkapitányai*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010.

az időszakban került sor a rendőrség legnagyobb nemzetközi szerepvállalására, a kambodzsai ENSZ békefenntartó misszióban való részvételre, ahol 1992 májusa és 1993 júliusa között 129 fő rendvédelmi szakember szolgált.¹⁵ Egy olyan hatalmas szervezet, mint a rendőrség nem működhet jövőkép, stratégia nélkül. Számos javaslat, tervezet és elképzelés született a témában. Ezekről kapunk áttekintést Finszter Géza tanulmányában.

A magyar állampolgárság megszerzésével kapcsolatos feladatok a rendszerváltásig jellemzően a rendőrség hatáskörébe tartoztak. Az ügyintézés 1989-ben került át az Országos Rendőr-főkapitányság Igazgatásrendészeti Csoportfőnökségtől a BM szervezeti keretei közé, és 1989 áprilisában megalakult a Belügyminisztériumban a Menekültügyi Hivatal.

Az Antall-kormány 1993-ban a 43/1993. (III. 3.) rendeletével a menekültügyi feladatok irányításának korszerűsítése érdekében létrehozta a Menekültügyi és Migrációs Hivatalt, amely azonban kizárólag menekültekkel kapcsolatos hatósági és támogatási feladatokat látott el, idegenrendészeti jogköre nem volt. A szervezeti célkitűzések megvalósítása során első lépcsőben az idegenrendészeti, a határőrizetről és határőrségről szóló, valamint a menedékjogról szóló törvények kerültek módosításra. Ezzel egyidejűleg a kormány rendeletet alkotott a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal létrehozásáról.¹⁶ A terület harmincéves fejlődésének részletes bemutatását Végh Zsuzsanna volt főigazgató végezte el jelen kötetben.

Ahogy az a BM Tudományos Tanács 1989. március 1-jei tudományos ülésén elhangzott, a határőrizet is átfogó reformra szorult. A Határőrség Országos Parancsnokságának munkatársai már 1988 végén javaslatot tettek a hivatásos határőrizetre való áttérésre, és az elektromos jelzőrendszer lebontására (EJR). Székely János (1986–1990) országos parancsnok 05/1989. számú, április 27-én kiadott parancsa rendelkezett az EJR és a kapcsolódó műszaki létesítmények lebontásáról. Majd megszülettek azok a minisztertanácsi határozatok [3141/1989. és 2056/1989. (HT 17.)], amelyek rendelkeztek a Magyar Köztársaság államhatáráról, annak rendjéről, őrizetéről és átlépésének szabályairól szóló törvényjavaslat alapelveiről. A dokumentum már előírta a hivatásos határőrizet megteremtését.

A rendszerváltoztatás időszakában a szervezet előtt komoly kihívások álltak, mint például a romániai forradalom, a Német Demokratikus Köztársaságból érkező menekültek tömeges megjelenése és a délszláv háborús helyzet kezelése. A volt Jugoszlávia tagállamaiban zajló háború miatt 1991. november 15-i hatállyal hat kettős rendeltetésű (határőrizeti és határvédelmi) nehézfegyverzettel ellátott akciószázad került felállításra az érintett határszakaszokon. Folytatódott a szervezet átalakítása, amelynek keretében a határőrség idegenrendészeti hatósággá vált (1993. évi LXXXVI. törvény). Majd 1997-ben megszületett a határőrizetről és a Határőrségről szóló 1997. évi XXXII. törvény.¹⁷ Végül pedig 1998 áprilisában befejeződött a határőrség hivatásos szervezetre történő áttérése, és megkezdődött a szervezet felkészítése az EU-csatlakozásra. Mindezeket a jogszabályi és szervezeti változásokat már a határőrség új parancsnoka, Nováky Balázs (1990–1999) vezette le.

¹⁵ Szabó (2000) i. m. 47–51.

¹⁶ 26/2019. (V. 30.) Korm. rendelet az idegenrendészeti szerv kijelöléséről és hatásköréről.

¹⁷ Ritecz György: Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig, 1990–2017. In Pósn László et alii (szerk.): *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határavadások a középkortól napjainkig*. Budapest, Zrínyi, 2017. 644–652.

A rendszerváltoztatás természetesen érintette a polgári védelem és a tűzoltóság átalakítását is. 1990-ig a Belügyminisztérium látta el a tűzvédelem ágazati és központi irányítását. Az állami tűzoltóság tevékenységét a településeken az önkéntes, a gazdálkodó szerveknél pedig a létesítményi tűzoltóság egészítette ki.

A rendszerváltoztatást követően megjelent jogszabályok szerint a tűzoltás és műszaki mentés az önkormányzatok hatáskörébe került. 1993-ban a polgári védelmet és a tűzvédelmet összevonták, és a Tűz- és Polgári Védelmi Országos Parancsnokság vette át az irányítást. Majd 1996-ban a szervezet ismét kettévált. Az 1999-ben megjelent katasztrófavédelmi törvény (1999. évi LXXIV. törvény) azután az állami tűzoltóság és a polgári védelem szerveinek összevonásával létrehozta az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságot.¹⁸ Részletes ismertetőt kapunk a testületről a rendszerváltoztatás során és az azt követő tíz évben történelekről dr. Bleszity János professzortól, volt országos parancsnoktól.

A BM Tudományos Tanács 1989. március 1-jei tudományos ülésén foglalkozott a Kormányőrség átalakításával is. A BM Kormányőrség Parancsnokság a rendszerváltoztatásig a BM fegyveres testülete volt, amelyet az illetékes miniszterhelyettes irányított. A szervezet tagjaira vonatkoztak mindazok az általános jogok és kötelezettségek, amelyek a rendőrség tagjait megillették.¹⁹ Talán ez volt az a szervezet, amely az eltelt harminc év alatt a legtöbb és legszélesebb körű átalakításon ment keresztül. 1990. áprilisában a testület elnevezése Magyar Köztársaság Kormányőrségére változott. Az újabb névváltoztatásról a 159/1991. (XII. 14.) kormányrendelet határozott, amely alapján 1992. január 1-jétől Köztársasági Őrezredre változott. A Köztársasági Őrezredet 1993. január 1-jétől – a közvetlen miniszteri irányítás alól – a Rendőrséghez, az Országos Rendőr-főkapitányság szervezetébe integrálták, főigazgatósági jogállású szervezeti egységként. A közel 1200 fős Köztársasági Őrezred különálló szervként 2012. július 1-jével szűnt meg, állománya és feladatkörei a Készenléti Rendőrséghez (KR) és a Terrorelhárítási Központ (TEK) kerültek át. A szervezet harminc évének részletes bemutatását Sabjanics István volt parancsnok (1991. szeptember 1. – 1994. július 15.) vállalta.

Vannak hazánkban olyan rendvédelmi szervezetek, amelyek nem a BM alárendeltségébe tartoztak, de a rendszerváltoztatás kapcsán az ott bekövetkezett változások is fontosak a téma szempontjából.

A börtönügy szervezete 1952-ben került először a Belügyminisztérium felügyelete alá. A központi irányításra létrehozták a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát (BvOP-t). A szervezet 1963-ban visszakerült az Igazságügyi Minisztériumhoz. A büntetés-végrehajtási szervezetről a politikai rendszerváltozással az európai jogállamiság eszméiről befolyása vette kezdetét. A megújuló büntetőpolitika az Európához való közeledés jegyében, a szabadságjogok és az emberi jogok tiszteletének szem előtt tartásával először a büntetési rendszer humánus átalakítását kezdte meg. Így a halálbüntetés, a szigorított őrizet, a kényszergyógyítás munkaterápiás intézeti kezelését, a szigorított javító-nevelő munkát megszüntette. Mindenképp jelentős lépés volt a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény megjelenése. Meghatározta a büntetés-végrehajtás szervezetének az államszervezetben elfoglalt helyét, az irányítási és vezetési jogköröket, a szervezeti felépí-

¹⁸ Berki Imre: A magyar tűzoltóság 150 éves története. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 8. 206–228.

¹⁹ A BM Kormányőrség Parancsnokság Ügyrendje, 10-1164/1967. 1–2.

tést, valamint a működési szabályokat. 2010-ben ismét a BM vette át a büntetés-végrehajtási szervezet irányítását.

2015. január 1-jén pedig hatályba lépett a 2013. évi CCXL. törvény, ezzel a 35 éves „Bv. tvr.”-t, az 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet felváltva rendelkezett a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról.²⁰

A Vám- és Pénzügyőrség több mint 140 éves múltra visszatekintő rendvédelmi szervezet volt. Ennek megfelelően foglalkoztatott hivatásos szolgálati jogviszonyba tartozókat, illetve – jellemzően a funkcionális területeken – közalkalmazottakat (az integrációt megelőzően összesen körülbelül 7000 fő). Háromszintű szervezetrendszerben működött, központi szerve a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága volt, területi szerveit a regionális parancsnokságok alkották, míg alsó fokon a vámhivatalok végezték az elsőfokú eljárásokat. A vámhatóság az „adónemek” szerinti (vám, jövedék, környezetvédelmi, termékdíj, regisztrációs adó stb.) felosztáshoz igazította struktúráját. Hatáskörébe – többek között – a vámigazgatási, jövedéki igazgatási, bűnüldözési, nyomozóhatósági, rendészeti igazgatási feladatok tartoztak.

Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) 1987. július 1-jétől működött mint államigazgatási szerv, kormányhivatal. Jogelődjei a Pénzügyminisztérium Ellenőrzési Főigazgatósága, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár és a Megyei Egészségbiztosítási Pénztárak, a Szerencsejáték Felügyelet, valamint a Fővárosi Illetékhivatal és a megyei illetékhivatalok voltak. Két szinten szerveződött, feladatait a Központi Hivatal szintjén (központi szerv) és a megyei igazgatóságok szintjén (területi szervek) látta el. Személyi állományában köz-tisztviselők és munkavállalók dolgoztak (az integrációt megelőzően összesen körülbelül 16000 fő). Az APEH tevékenységi körébe jellemzően az adók, járulékok, illetékek, kisadók (szakképzési hozzájárulás, játékadó, kulturális járulék, környezetterhelési díj stb.) beszedése, ellenőrzése és a szerencsejáték-felügyelet tartozott, de nyomozóhatósági jogköre is volt 2000. december 31-ig.²¹

2011. január 1-jén összevonták a két szervezetet, és létrejött a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV).²²

Nem lenne teljes az eltelt harminc év bemutatása a rendészeti felsőoktatás területén történt változások ismertetése nélkül. Az 1971-ben létrehozott Rendőrtiszt Főiskola utódszervezete gondozásában, 2012-től egyetemi alap- és mesterszintű képzés folyik a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Karán, és létrehozták a Rendészettudományi Doktori Iskolát is. A feladatot a rendőrtisztképzés talán legjobb ismerője, annak tevékeny résztvevője, Blaskó Béla professzor végezte el.

²⁰ A büntetés-végrehajtás története. A rendszerváltozástól napjainkig. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága honlapja, é. n.

²¹ Erdős Ákos (szerk.): *Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018. 28–29.

²² A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 87. § (1) bekezdése.

Befejezés

Hazánkban a pártállam irányítói és a demokratikus ellenzék vezetői józanságának köszönhetően a rendszerváltoztatás zavargások és véráldozatok nélkül ment végbe. Ez, véleményem szerint, hatalmas eredmény, annak ellenére, hogy sokan a mai napig nem tartják elegendőnek a társadalomban végbement változásokat. A békés átmenet biztosításában kiemelkedő szerepe volt a korabeli Belügyminisztérium és a rendvédelmi szervek vezetőinek.

A témában a harmincéves évforduló kapcsán elég sok kiadvány látott napvilágot. Nincs ez másképpen a Belügyminisztérium (BM) vonatkozásában sem. Verebélyi Imre, a BM volt közigazgatási államtitkára (1990–1994) szerkesztésében, a Nemzeti Köszolgálati Egyetem nyomdájában, 2020-ban elkészült egy összefoglaló kiadvány *Rendszerváltás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989–1994)* címmel.

Felhasznált irodalom

A BM Kormányőrség Parancsnokság Ügyrendje, 10-1164/1967.

A büntetés-végrehajtás története. A rendszerváltozástól napjainkig. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága honlapja, é. n. Online: <https://bv.gov.hu/hu/a-rendszervaltozastol-napjainkig>

Berki Imre: A magyar tűzoltóság 150 éves története. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 8. 206–228.

Erdős Ákos (szerk.): *Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve.* Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018.

Felkai László: Az önkormányzatok és a rendőrség hazai kapcsolatáról. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 5. 18–22.

Finszter Géza interjúja Boross Péterrel: A vezető személyiség felelős magatartása mintát ad. *Belügyi Szemle*, 54. (2006), 4. 33–41.

Finszter Géza: A magyar rendőrség válsága. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 6. 3–13.

FRSZ Bemutakozás. Online: <https://frsz.hu/bemutakozas>

Horváth Balázs: A civil Belügyminisztérium a jövő rendőrségéért. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 10. 3–9.

Horváth István: A Belügyminisztérium helyéről, szerepéről. *Belügyi Szemle*, 27. (1989), 4. 3–4.

Kertész Imre: Rendőrség, rendőrállam, jogállam. 3. rész. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 3. 3–8.

Révész Béla: A politikai átalakulás és a titkosszolgálatok változásainak kapcsolatai az újabb források tükrében. *De iurisprudentia et iure publico*, 5. (2011), 4. 52–139.

Ritecz György: Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig, 1990–2017. In Pósan László – Veszprémy László – Boda József – Isaszegi János (szerk.): *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig.* Budapest, Zrínyi, 2017.

Sas Ferenc: Az ORFK megalakulása és szervezetének története. *Belügyi Szemle*, 54. (2006), 4. 61–79.

Sereg András: *Boross 90. „Sorsomat gubancos fonállal szőtték”.* Budapest, Veritas Történetkutató Intézet, 2018.

Szabó Győző: Interjú a rendőrségről. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 10. 37–39.

Szabó Miklós (szerk.): *A magyar rendvédelmi erők szerepe a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésében.* Budapest, IRM NOPVK, 2000.

Tátrai Miklós: *A rendszerváltás főkapitányai.* Budapest, Magyar Közlöny, 2010.

Tátrai Miklós: *Szent György védelmében. Interjúk az országos rendőrfőkapitányokkal.* Budapest, Duna Palota Kulturális Kht., 2007.

Verebélyi Imre: A belügyi igazgatás reformja. *Belügyi Szemle*, 27. (1989), 5. 3–17.

Jogszabályok

- 26/2019. (V. 30.) Korm. rendelet az idegenrendészeti szerv kijelöléséről és hatásköréről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?dbnum=1&docid=A1900126.KOR&mahu=1>
2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000122.tv>

Ajánlott irodalom

- Bihari Mihály – Kósa Ferenc – Pozsgay Imre: *Mi történt velünk? Magyarországi sorskérdések 1987–2014*. Budapest, Éghajlat, 2014.
- Diczig István: A Belügyminisztérium a politikai intézményrendszer korszerűsítésének tükrében. *Belügyi Szemle*, 27. (1989), 5. 18–27.
- Finszter Géza: A rendőrség és a közbiztonság – kelet-európai tapasztalatok. In Vigh József – Katona Géza (szerk.): *Társadalmi változások, bűnözés, rendőrség*. Budapest, BM Kiadó, 1993. 49–53.
- Forró János: *Fejezetek a Belügyminisztérium történetéből 1956–1989*. Budapest, BM Kiadó, 2001.
- Kajdi József – Marinovich Endre – Müller György: *Az Antall- és Boross-kormány tisztségviselői almanachja 1990. május 23. – 1994. május 8.* Budapest, Közlöny- és Lapkiadó Kft., 1994.
- Kenedi János: *Kis állambiztonsági olvasókönyv*. Budapest, Magvető, 1996.
- Korinek László: Rendszerváltás a belügyben. *Belügyi Szemle*, 63. (2015), 1. 5–33.
- Körösényi András: A kormányzati rendszer 10 éve (1989–1998). Változások a hatalom rendszerében. *Magyarország politikai évkönyve*, (1998), 2. 418–434.
- Kulcsár Kálmán: *Két világ között. Rendszerváltás Magyarországon 1988–1990*. Budapest, Akadémiai, 1994.
- Müller Rolf – Takács Tibor: *Szigorúan titkos '89. A magyar állambiztonsági szervek munkabeszámolói*. Budapest, L'Harmattan, 2010.
- Nagy Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltástól az Európai Unióba lépésig*. Budapest, Gondolat, 2012.
- Parádi József: *A Magyar Köztársaság Belügyminisztériuma a rendszerváltástól az ezredfordulóig*. Budapest, BM Kiadó, 2001.
- Pintér Sándor: A társadalmi változások hatása a rendőrségre. In Vigh József (szerk.): *Társadalmi változások, bűnözés, rendőrség*. Budapest, BM Kiadó, 1993.
- Rákay Philip: *Szabadság tér '89 – A rendszerváltoztatás aktái*. I–II. kötet. Budapest, Dürer Nyomda, 2015.
- Révész Béla: *Az Igazságügyi Minisztérium története (1944–1990)*. 2. kötet. *A pártirányítás évtizedei*. Budapest, Magyar Közlöny- és Lapkiadó, 2018.
- Riba András László – Házi Balázs: *Taxis blokád 1-990-10-25-28. Egy belpolitikai válsághelyzet története – dokumentumok*. II. kötet. Lakitelek, Antológia, 2015.
- Ritecz György: *Az illegális migráció és az EU-csatlakozás hatása a magyar határőrizetre*. PhD-értekezés. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2002.
- Szilvás György: A Miniszterelnöki Hivatal négy éve. In Soltész István (szerk.): *Magyarország politikai évkönyve 1994*. Budapest, Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, 1994. 455–477.
- Verebélyi Imre: *Rendszerváltás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989–1994)*. Budapest, Dialóg Campus, 2020.